

A készpénzzel történő fizetés korlátozására hozott intézkedések az adóhatósági ellenőrzések tükrében

A készpénzfizetés korlátozására tett kísérletek nem új keletű kezdeményezések a magyar jogrendszerben, azonban a huzamosabb ideig változatlan szabályozáson a 2012-2013. években hatályba lépett rendelkezések jelentősen szigorítottak, amit a jogalkotó a fekete-gazdaság készpénzforgalomban rejlő lehetőségeinek visszaszorításával indokolt. A készpénzfizetés korlátozását célzó intézkedések betartására az állami adó- és vámhatóság ellenőrzései során fokozott figyelmet fordít, amelynek eredményeként az adózói joggyakorlatra, a jellemző hibákra vonatkozóan az elmúlt időszakban számottevő tapasztalat gyűlt össze.

Jogsabályi környezet

Az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény (a továbbiakban Art.) alapján a készpénzfizetés napjától számított 15 napon belül az állami adóhatósághoz a vevőnek, a szolgáltatás igénybe vevőjének – a vállalkozási tevékenységet nem folytató magánszemélyek kivételével – (a továbbiakban együtt: vevő) be kell jelentenie a kapcsolt vállalkozások között létrejött, egymillió forintot, egyéb esetben a kétmillió forintot meghaladó értékben teljesített készpénzszolgáltatást¹.

A fentiek szerint a jogalkotó termék értékesítéséhez, szolgáltatás nyújtásához köti a bejelentési kötelezettséget, amelyet a vállalkozási tevékenységet folytató vevőnek kell teljesítenie értékhatárt meghaladó készpénzszolgáltatás esetén.

2013. január 1-től hatályos a készpénzfizetés korlátozására vonatkozó szabályozás, miszerint a belföldi jogi személy és az általános forgalmi adó fizetésére kötelezett magánszemély – ideértve az egyéni vállalkozót is – (a továbbiakban együtt: pénzforgalmi számla nyitására kötelezett adózó) adóköteles tevé-

kenysége keretében más, pénzforgalmi számla nyitására kötelezett adózónak a vele vagy más jogalannyal kötött szerződés alapján, az abban meghatározott szolgáltatás vagy termékértékesítés – általános forgalmi adó felszámítása esetén az általános forgalmi adóval növelt – ellenértékeként, szerződésenként egy naptári hónapban legfeljebb 1,5 millió forint összegben teljesíthet készpénzszolgáltatást².

A bejelentési kötelezettséghez hasonlóan a korlátozásra vonatkozó szabály is termékértékesítéshez, illetve szolgáltatásnyújtáshoz kapcsolódik, viszont jelentős különbség, hogy utóbbi hatálya csak azon ügyletekre terjed ki, amelyek esetében mind a termék értékesítője, szolgáltatás nyújtója (a továbbiakban együtt: eladó), mind a vevő belföldön pénzforgalmi számla nyitására kötelezett, továbbá amelyek során a vevő a készpénzszolgáltatást vállalkozási tevékenysége keretében teljesíti. A szabályozás tehát nem vonatkozik például azon ügyletekre, amelyek valamely szereplője természetes személy, illetve a Közösség más tagállamában, vagy harmadik országban bejegyzett adóalany.

Azon készpénzben teljesített kifizetéseket, amelyeket a pénzforgalmi számla nyitására kötelezett adózó ugyanazon felek között kötött szerződések alapján ugyanazon adózó részére teljesít, a készpénzfizetés értékhatár szerint meghatározott korlátozására vonatkozó szabály alkalmazásában egy szerződés alapján teljesített készpénzszolgáltatásnak kell tekinteni, ha kétséget kizáróan megállapítható, hogy a felek közötti jogügylet nem rendeltetésszerű joggyakorlás miatt került több szerződésben meghatározásra³. A keretszerződéshez kapcsolódó ügyletek megítélése során a keretszerződés önmagában nem lehet jogalapja az ügyletek összeszámításának és ezáltal az értékhatár átlépése miatti szankcionálásnak.

Szankciók tekintetében a bejelentési kötelezettség elmulasztása, illetve késedelmes, hibás, valótlan adattartalom-

1) Art. 17. § (9) bekezdés.

2) Art. 38. § (2), (3a) bekezdés.

3) Art. 38. § (3b) bekezdés

mal történő vagy hiányos teljesítése esetén a vevő 500 ezer forintig terjedő mulasztási bírsággal sújtható⁴, míg az 1,5 millió forintos értékhatárral összefüggő előírás megsértése kapcsán a készpénzszolgáltatásnak az 1,5 millió forintot meghaladó része után 20 százalék mértékű mulasztási bírság szabható ki a vevő és az eladó vonatkozásában egyaránt⁵. Fontos kiemelni, hogy a szankciók együttes alkalmazása is lehetséges, ha a belföldön pénzforgalmi számla nyitására kötelezett adózók közötti egy-egy ügylet értéke kapcsolt vállalkozások esetén meghaladja az 1,5 millió forintot, egyéb esetben a 2 millió forintot és a vevő bejelentési kötelezettségének nem tett eleget.

Ellenőrzési tapasztalatok

Az adóhatósági ellenőrzések során a vizsgálat tárgyát képező témákat leíró úgynevezett vizsgálati programba beépítésre került a készpénzzel történő fizetés korlátozására vonatkozó jogszabályok betartásának ellenőrzése, továbbá ez a szempont az adózók ellenőrzésre történő kiválasztása kapcsán is fontos szerepet játszik. A kiválasztási eljárásokon túl az elmúlt időszakban számos alkalommal került sor ellenőrzés elrendelésére a szabályozást érintően az adóhatóság végrehajtási szakterülete, valamint állami és európai uniós finanszírozású támogatások, pályázatok elszámolása során közreműködő társhatóságok jelzése alapján.

Annak ellenére, hogy általánosságban jogkövető adózói magatartás tapasztalható, a revízió jelentős számban és értékben tárt fel szabálytalanságokat. 2013-2014. években összesen 533 darab megállapítással zárult ellenőrzés során a Nemzeti Adó- és Vámhivatal ellenőrei megközelítőleg 1052 millió forint mulasztási bírság kiszabására tettek javaslatot.

Figyelembe véve, hogy az utólagos ellenőrzések sok esetben még a szigorítások hatályba lépését közvetlenül követő időszakokra vonatkoznak, nem meglepő, hogy számottevő a jogszabály ismeretének hiányából fakadó szabályszegés. Jellemző, hogy a szerényebb költségvetési kapcsolatokkal rendelkező adózók, akik egy-egy nagy értékű tárgyi eszközbeszerzés, egyéb beruházás kapcsán egyösszegű kifizetésekkel követnek el hibát, még nincsenek tisztában a jogszabályi környezet változásával. Az ellenőrzési tapasztalatok alapján fontos kiemelni, hogy akkor is tekintettel

kell lenni a korlátozó előírásokra, ha az ügyletről szóló számlán fizetés módjaként átutalás kerül megjelölésre, ennek ellenére a valós pénzügyi teljesítés akár egy összegben, akár részletekben készpénzzel történik.

Számos alkalommal tár fel a revízió figyelmetlenségből adódó hibákat az adózói joggyakorlatban, ugyanis a belföldön pénzforgalmi számla nyitására kötelezett felek sok esetben nem követik nyomon, hogy az egy hónapon belüli egy szerződéshez kapcsolódó készpénzes tranzakcióik összértéke elérte-e a jogszabályban meghatározott értékhatárt.

Az Art. 38. § (3b) bekezdése lehetőséget teremt arra, hogy az állami adóhatóság a jogszabályi korlátozás szándékos elkerülését célzó ügyletek esetén, azokat egy szerződés keretében bonyolított gazdasági eseményeknek minősítse és az egy hónapon belül teljesített 1,5 millió forint feletti készpénzszolgáltatásokat mulasztási bírsággal szankcionálja. A jogintézmény alkalmazását jól szemlélteti az a jogeset, amelyben a revízió során feltárásra került, hogy „A” társaság olyan megállapodást kötött „B” társasággal, miszerint „B” a tulajdonát képező eszközöket az aláírás napjától kezdődően használatra átadja „A” részére, majd ezeket az eszközöket „A” fél éven belül megvásárolja. Az összesen bruttó 5,5 millió forintot meghaladó értékű eszközértékesítésről egy hónapon belül 5 darab, egyenként 1,5 millió forint alatti összegű számla készült, amelyekről a felek 5 darab külön adásvételi szerződést kötöttek. Az ellenőrzés jogerős megállapítása szerint a különálló szerződéseket a valóságban egyazon szerződésnek kell tekinteni, mivel a szerződő felek az adásvételre irányuló akaratukat korábbi megállapodásukban kinyilvánították, ezáltal az egy hónapon belül egyazon szerződéshez kapcsolódó készpénzszolgáltatás meghaladta a törvényben szabályozott értékhatárt.

Az Art. 38. § (3a) bekezdése szerinti korlátozáshoz kapcsolódó adóhatósági vizsgálat során a keretszerződésen belüli önálló, egyedi szerződések, megrendelések összes körülményét kell értékelni és megállapítani, hogy azok a rendeltetésszerű joggyakorlás követelményeinek megfelelnek-e.

A klasszikus fiktív számlás ügyleteknél – amikor a számlán szereplő gazdasági esemény bizonyítottan nem valósult meg, nem került sor termék értékesítésére, illetve szol-

4) Art. 172. § (1) bekezdés a), c) pont

5) Art. 172. § (20f) bekezdés

gáltatás nyújtására, valamint készpénz átadására – az áfa-levonási jog, illetve a költség elszámolhatóságának megtagadása (vállalkozásból kivont jövedelemként jelenik meg) mellett értelemszerűen nem alkalmazható az 1,5 millió forintos készpénzfizetési értékhatárral összefüggő szabályozás. Más a helyzet, amikor a gazdasági esemény megvalósult ugyan, csak nem a számlán feltüntetett felek között. Példaként említhető az a jogeset, amikor az adott, 1,5 millió forintot meghaladó értékű terméket a belföldön pénzforgalmi számla nyitására kötelezett eladó számla kiállítása nélkül értékesíti a szintén belföldön pénzforgalmi számla nyitására kötelezett vevő részére, aki az áfa-levonási jog gyakorlása, illetve a költség elszámolása érdekében egy harmadik, fantom cégtől vásárol számlát az ügyletről. Ha az adóhatósági ellenőrzés teljes körűen feltárja a tényállást, a számlabefogadó adózónak, aki élt áfa-levonási jogával,

nemcsak a levonási jog elvitatásának jogkövetkezményeivel, hanem az 1,5 millió forintot meghaladó készpénzszolgáltatás miatti mulasztási bírság kiszabásával is számolnia kell.

Összegzőként a fentiek alapján megállapítható, hogy az Art. 17. § (9), illetve a 38. § (3a) bekezdésének ismeretében egyértelmű, hogy az egyes ügyletek ellenértékének megtérítése során az adózóknak a jogkövető magatartás tanúsítása érdekében milyen fizetési módot kell alkalmazniuk, illetve hogy annak kapcsán milyen bejelentési kötelezettségük keletkezik. Bizonytalanságot az egyes ügyletértékek Art. 38. § (3b) bekezdés alapján történő összeszámíthatósága okozhat, amely kizárólag a szabályozás szándékos elkerülésére irányuló nem rendeltetésszerű joggyakorlás teljes körű bizonyítottása esetén alkalmazható.

HORVÁTH TIBOR